

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ИНСТИТУТ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

УТВЪРЖДАВАМ:

ДИРЕКТОР

/проф. д-р Ирена Зарева-Зафирова/

КОНСПЕКТ

по

**СВЕТОВНО СТОПАНСТВО И МЕЖДУНАРОДНИ ИКОНОМИЧЕСКИ
ОТНОШЕНИЯ**

за полагане на приеман изпит на докторанти към
докторска програма „Световно стопанство и международни икономически отношения“

1. Характеристика на съвременната световна икономика: основни тенденции и предизвикателства в глобалната икономика след пандемията; енергийна и зелена трансформация; дигитализация и нови технологични модели; геоикономически рискове, фрагментация и отражение върху Европейския съюз и България.

2. Класически теории за международната търговия: основни принципи и модели – теория на абсолютните и сравнителните предимства (А. Смит, Д. Рикардо); граница на производствените възможности и специализация в търговията; взаимни изгоди от международния обмен.

3. Неокласически теории за международната търговия: модел на Хекшер–Олин и свързаните теореми на Самюелсън, Столпер–Самюелсън и Рибчински; парадокс на Леонтиев и емпирични доказателства; обяснение на структурата на търговията чрез факторните различия между страните.

4. Международна факторна мобилност: движение на труд и капитал в глобален мащаб; ценови и неценови механизми за адаптация на националната икономика; съвременни разширения – миграция на умения, трансфер на знания и споразумения за мобилност и развитие на таланти („talent compacts“).

5. Инструменти на търговската политика в съвременни условия: мита, квоти и нетарифни ограничения; правила за произход и субсидии; търговски споразумения и стандарти за устойчивост, включително екологични и социални изисквания в рамките на СТО и ЕС.

6. Регионална икономическа интеграция: статични и динамични ефекти; включване на цифрови раздели в съвременните търговски споразумения и тенденции към приятелско прехвърляне на производството („friend-shoring“) във веригите на стойност.

7. Европейска икономическа интеграция: институции и процедури; Единен пазар и новите направления на интеграцията – зелена трансформация, дигитализация и финансова координация.

8. Европейски зелен пакт: международни измерения върху търговия, инвестиции и вериги на стойност; взаимодействие с климатичното право на ЕС.

9. Механизъм за корекция на въглеродните граници (СВАМ): същност, цели и прилагане; как ЕС облага вноса според въглеродното съдържание на продуктите; съвместимост със СТО и последици за търговските партньори.

10. Критични суровини и стратегическа автономия на ЕС: Регламент (ЕС) 2024/1252 — Critical Raw Materials Act (CRMA), индустриална политика и геоикономика.

11. Законодателен акт за промишленост с нулеви нетни емисии (Net-Zero Industry Act, 2024): същност и цели; политиката на ЕС за стимулиране на производството на чисти технологии и зелени индустрии; връзка с екодизайна, кръговата икономика и стратегическата автономия.

12. Икономически и паричен съюз (Евროзона): същност и цели; механизми на функциониране на общата валута на ЕС; ползи, предизвикателства и ролята на еврото в европейската и световната икономика.

13. Международни финансови пазари: същност, структура и основни инструменти; как функционират паричният и капиталовият пазар; нови тенденции – дигитализация на финансите, изкуствен интелект, криптовалута, устойчиви инвестиции и развитие на зелени и климатични облигации.

14. Плащания и финансиране на международната търговия: основни форми и инструменти; експортно кредитиране, гаранции и съвременни форми на финансиране по веригата на доставки (банкиране на вериги, факторинг, дигитални платформи, блокчейн решения).

15. Мултинационални компании (МНК) и глобални вериги на стойността: същност и роля в световната икономика; пренастройка на веригите след 2020 г. – връщане на производства (reshoring), приближаване към регионални пазари (nearshoring) и прехвърляне към партньорски държави (friend-shoring); управление на рискове, устойчивост и дигитална трансформация.

16. Международно движение на капитали и преки чуждестранни инвестиции (ПЧИ): същност, видове и фактори, определящи международните потоци на капитали; глобални тенденции 2023–2025 г. – реструктуриране по сектори и региони, растяща роля на зелените и устойчивите инвестиции, дигитализацията и индустриалната политика.

17. Валутен пазар и валутни курсове: същност и функции на валутния пазар; основни видове валутни режими и фактори, влияещи върху обменния курс; валутни шокове и техните ефекти; политики за управление на валутния курс.

18. Международна валутно-финансова система: същност, институции и етапи на развитие; механизми за стабилност и координация; финансови и дългови кризи – причини, последици и уроци; съвременни рискове за 2025 г.

19. Международни финансови институции (МВФ, Световна банка, регионални банки за развитие): функции и инструменти; ролята им при кризи и финансиране на устойчивото развитие; ESG и цифрови програми за зеления и дигиталния преход.

20. Международен кредит и външен дълг: същност, видове и показатели за устойчивост; управление и реструктуриране; кредитни рейтинги; зелено и устойчиво финансиране – зелени и сини облигации.

21. Платежен баланс: същност, структура, дисбаланси и методи за съставяне; отражение на дигиталните услуги, трансграничните потоци от данни и нематериалните активи върху външната позиция.

22. Същност и механизъм на валутния борд; предимства и ограничения; опитът от функционирането му в България и международни сравнения.

23. Деглобализация, ре-глобализация и фрагментация на световното стопанство: съвременни процеси и сценарии; реформа на СТО и нови форми на регионализация.

24. Дигитална търговия и трансгранични потоци от данни: регулаторни подходи, инициативата на ОИСР „Свободен поток на данни с доверие“ (DFFT); цифрови споразумения на ЕС; сигурност и дигитален суверенитет.

25. Изкуствен интелект и глобалната икономика: въздействие върху производителността, конкурентоспособността и пазара на труда; политики на ОИСР и ЕС за насърчаване на иновациите и ограничаване на рисковете.

26. Регулаторната рамка на ЕС за изкуствения интелект (AI Act, 2024): цели, принципи и обхват; изисквания за прозрачност, безопасност и етика; взаимодействие с политиките за данни, търговия и иновации.

ЛИТЕРАТУРА

Основна литература

- Бобева Д., Пальова Я., Желязкова В., Александрова С.. Преходът към зелена икономика на Европейския съюз и предизвикателства пред финансовия сектор и публичните финанси на България. „Черният лебед“ вече е „зелен“. Пловдивски университет "Паисий Хилендарски", 2023, ISBN:ISBN (print) 978-619-202-878-7 ISBN (on-line) 978-619-202-893-0, 312
- Желязкова, В. Преходът към зелена и кръгова икономика през погледа на банките. Асипринт, 2023 г., ISBN 978-619-7201-23-9
- Кругман, П., М. Обстфелд, М. Мелиц. *Международен икономикс: теория и политика*. София: ИК–УНСС, 2013.

- Маринов, Е. *Европейска икономическа интеграция*. София: ЕВМ, 2017.
- Маринов, Е.. Видове, форми и етапи на регионална икономическа интеграция – теория и практика. Академично списание „Управление и образование“, Vol. 18 (1) 2022, 1312-6121, Университет „Проф. д-р Асен Златаров“, 2022, 13-22 Национално академично издателство (EBSCO)
- Маринов, Е.. Връщане към протекционизма: търговските бариери спрямо Европейския съюз и „новата рамка“ на преференциални търговски споразумения. Икономиката на XXI век. Кризи, трансформации, устойчивост, Издателство на НБУ, 2024, ISBN:978-619-233-292-1, 350-369 Национално академично издателство (CEEOL (Central and Eastern European Online Library))
- Маринов, Е.. Новата природа на международната специализация в динамично променящото се световно стопанство. *International Journal of Science and Arts*, Institut za nauka, umetnost, kultura I sport, 2020, ISSN:2671-3551, 305-321 Международно неакадемично издателство
- Маринов, Е.. Новият шок COVID 19 – въздействие върху международната търговия на глобално и национално ниво. Сборник с доклади, представени на кръгла маса на тема „Външна търговия и пандемия“, ВУЗФ, 2021, ISBN:978-619-7622-09-6, 44-51 Национално академично издателство
- Маринов, Е.. Политика в областта на конкуренцията и конкурентоспособност на ЕС – развитие, мерки, предизвикателства. *Икономическо развитие и политики: реалности и перспективи. Предизвикателства и рискове в условията на наслагващи се кризи*, Изд. „Проф. Марин Дринов“, 2023, ISBN:978-619-245-327-5, 211-222 Национално академично издателство (RePec (Research Papers in Economics))
- Маринов, Е.. Политиката за защита на конкуренцията като предпоставка за реализиране на предимствата на единния пазар на ЕС. *Сп. Икономическа мисъл* 5/2022, ISSN:0013-2993, DOI:<https://doi.org/10.56497/etj2267504>, 595-626 Индексирано в ERIH+ (ERIH Plus)
- Несторов, Н.. Българският износ в условията на международни инфлационни процеси. *Икономиката на XXI век. Кризи, трансформации, устойчивост. Сборник с доклади от международна конференция*, Нов български университет, 12 май 2023 г., Издателство на Нов български университет, 2024, ISBN:978-619-233-291-4 (печатно издание), 978-619-233-292-1 (електронно издание), 580-587 Национално академично издателство
- Несторов, Н.. Особености на външнотърговската дейност на българските фирми. *Икономическо развитие и политики: реалности и перспективи предизвикателства и рискове в условията на наслагващи се кризи*, Издателство на БАН „Проф. Марин

Дринов“, 2023, ISBN:978-619-245-327-5, 559-563 Международно академично издателство (RePec (Research Papers in Economics))

- Несторов, Н.. Състояние на българския износ в контекста на пандемията от Ковид-19. „Устойчиво развитие и социално-икономическа кохезия през XXI век – тенденции и предизвикателства“ Сборник от международна научна конференция, 2, Академично издателство „Ценов“ Свищов, 2021, ISBN:978-954-23-2069-2 978-954-23-2070-8, 343-349 Национално академично издателство
- Пальова Я.. Екологична и социална устойчивост на България в Европейския съюз при глобална несигурност. В: Икономическо развитие и политики: реалности и перспективи. Предизвикателства и рискове в условията на наслагващи се кризи. Сборник статии от Национална научна конференция с международно участие 2022 на 21-22.11.2022 г., Издателство на БАН "Марин Дринов", 2023, ISBN:978-619-245-327-5, 223-236 Международно академично издателство (RePec (Research Papers in Economics))
- Пальова Я.. Новата архитектура на Европейския съюз за макроикономическо и фискално управление през 2021-2027 г. В: Сборник с доклади от научна конференция „Икономиката на XXI-ви век. Кризи, трансформации и устойчивост“, 12 май 2023 г., Университетско издателство на Нов български университет, 2024, ISBN:978-619-233-291-4 ; ISBN (online) 978-619-233-292-1, 588-599
- Панушев, Е., Христова-Балканска, И., Хубенова-Делисивкова, Т., Стефанова, Ю., Костадинов, А., Маринов, Е.. Влияние на промените на единния пазар на Европейския съюз върху българската икономика. Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2024, ISBN:978-619-245-390-9, 190 Реномирано международно издателство
- Bobeva, D., Nestorov, N., Pavlov, A., Stoilov, S.. Evaluation of the Economic Impact of a Country's Accession to the Schengen Area – the Case of Bulgaria. *Economic Thought Journal*, 69, 2, Институт за икономически изследвания при Българската академия на науките, 2024, ISSN:2815-3189, DOI:<https://doi.org/10.56497/etj2469201>, 139-163 Индексирано в ERIH+ (ERIH Plus)
- Goldman, S., Nenovsky, N., Jandah, M., Zhelyazkova, V., Shouyi Zhang. Green Production, Green Finance and Economic Growth: a Survey of the Theoretical Approach. *VUZF Review*, 2, Издателство на ВУЗФ "Св. Григорий Богослов", 2024, ISSN:2534-9228, 26-46
- Goldman, S., Zhelyazkova, V. (2023). CO₂ emissions and GDP: A revisited Kuznets curve version via a panel threshold MIDAS-VAR model in Europe for a recent period. *The Economic Research Guardian*, 13(2), pp. 82–99. ISSN 2247-8531. [Indexed in Scopus] <http://www.ecrg-journal.com>

- Marinov, E., Spasova, E.. Global value chains and the changing nature of international specialization (Глобалните стойностни вериги и променящата се природа на международната специализация). сп. Икономическа мисъл, 1/2021, 2021, ISSN:0013-2993, 3-52 Индексирано в ERIH+ (ERIH Plus)
- Marinov, E.. Navigating Theory and Practice: The EU Competition Policy in a Changing Landscape. Economic Studies (Ikonomicheski Izsledvania), 33, 8, ИИИ-БАН, 2024, ISSN:0205-3292, 190-211. SJR (Scopus):0.183 Q3 (Scopus)
- Paliova I., Houbenova-Delisivkova T.. Assessing the European Funds' Impact on Economic Growth and the New Generation Europe Prospects. Proceedings of the 7th International Conference ESPERA 2020, Academic Publisher SCIENDO-De Gruyter, 2022, ISBN:978-83-66675-26-1, DOI:https://doi.org/10.2478/9788366675261-006, 73-91 Международно академично издателство (EBSCO)
- Paliova I.. Challenges of Bulgaria's Fiscal Policy towards Green Transition in the European Union. – Economic Studies (Ikonomicheski Izsledvania), Vol. 33, 2, ERI-BAS, 2024, 27-49. SJR (Scopus):0.183 Q3 (Scopus)
- Paliova I.. European Union's Fiscal Rules and Financial Instruments for 2021-2027: Bulgaria's Case Study. Bulgarian Journal of International Economics and Politics, Vol. 1/2021, Issue 1, University of National and World Economy, 2021, ISSN:2815-2751 (print), 26-35 Национално академично издателство
- Pavlov, A, Nestorov, N. Evaluation Of The Impact On The Bulgarian And Romanian Citizens From The Abolition Of Land Border Controls Under Countries' Accession To The Schengen Area. Proceedings of The International Workshop Changes In The FDI Regulatory Framework And Other Key Economic Issues In The EU: Implications For Bulgaria And Romania, Romanian Academy, Institute For World Economy, ERI-BAS, 2024, ISBN:978-973-0-41325-0, 51-57 Международно академично издателство

Допълнителна литература

- Маринов, Е., Иванова, М.. За връзката на Европейския зелен пакт с глобалната инициатива за устойчивост. Икономическо развитие и политики: реалности и перспективи. Национални и европейски предизвикателства на прехода към зелена икономика, Издателство на БАН "Проф. Марин Дринов", 2024, ISBN:978-619-245-407-4, 140-149 Международно академично издателство (RePec (Research Papers in Economics))
- Маринов, Е.. Връзката между помощ за развитие и външна търговия: кратък преглед на икономическата литература. Икономиката на XXI век – корпоративна, национална и международна, Издателство на НБУ, 2020, ISBN:978-619-233-087-3, 41-55 Национално академично издателство

- Маринов, Е.. За някои промени в теорията и практиката на икономическата интеграция. Сп. Икономическа мисъл, 3/2023, ИИИ-БАН, 2023, ISSN:0013-2993, 293-306 Индексирано в ERIH+ (ERIH Plus)
- Маринов, Е.. Защита на конкуренцията и ефективност на пазарите. Икономика и икономическа теория: проблеми и взаимодействия, Издателство „Наука и икономика“, 2022, ISBN:978-954-21-1133-7, 244-252 Национално академично издателство
- Маринов, Е.. Икономическата интеграция: към глобализация или регионализация на световното стопанство. Икономическа интеграция и регионално развитие. Сборник научни доклади от V международна научна конференция, Аскони-издат, 2022, ISBN:978-954-383-145-6, 41-59 Национално академично издателство
- Маринов, Е.. Най-голямата зона за свободна търговия в света. Икономическо развитие и политики: реалности и перспективи, ИИИ, 2020, ISBN:978-619-245-039-7, 341-354
- Маринов, Е.. Развитие на европейската политика в областта на миграцията и убежището. Академично списание Управление и образование,, 4/2020, Изд. Университет “Проф. д-р Асен Златаров”, 2020, ISSN:1312-6121, 32-41 Национално академично издателство
- Маринов, Е.. Синтетична оценка на регионалната конкурентоспособност на Българските региони и мястото им в Европейския съюз. Икономическа интеграция и регионално развитие. Сборник научни доклади от V международна научна конференция, Аскони-издат, 2022, ISBN:978-954-383-145-6, 252-269 Национално академично издателство
- Маринов, Е.. Участието в интеграционни общности като инструмент на външнотърговската политика на малки и отворени икономики. Сп. Икономика и управление, 20, 1, Университет „Проф. д-р Асен Златаров”, 2024, ISSN:1312-6121, 22-29 Национално академично издателство (EBSCO)
- Пальова Я.. Зелената сделка и ускоряването на енергийния преход чрез плана RePowerEU. В: Сборник с доклади от научна конференция „Енергийната трансформация в България в контекста на плана RePowerEU“, Издателски комплекс - УНСС, 2023, ISBN:978-619-232-729-3, 20-30
- Пальова Я.. Реформа в публичните финанси при зелената трансформация в Европейския съюз. В: Икономическо развитие и политики: реалности и перспективи. Национални и европейски предизвикателства на прехода към зелена икономика. Сборник статии представени на Ежегодна научна конференция 2023 на 5 декември 2023 г., Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2024, ISSN:978-619-

245-407-4, 166-173 Международно академично издателство (RePec (Research Papers in Economics))

- Пальова Я.. Ролята на публичните финанси за прехода към зелена икономика и устойчиво развитие в България през 2021-2027г.. „Св. Григорий Богослов“, ВУЗФ, 2022, ISBN:978-619-7622-40-9, 119 Линк
- Пальова Я.. Фискални стимули и ефекти от Европейските структурни фондове в Централна и Източна Европа. „Св. Григорий Богослов“, ВУЗФ, 2022, ISBN:978-619-7622-5, Линк
- Панушев, Е., Христова-Балканска, И., Маринов, Е., Костадинов, А.. България в посткризисната световна икономика. Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2020, ISBN:978-619-245-028-1, 201
- Панушев, Е., Христова-Балканска, И., Хубенова-Делисивкова, Т., Маринов, Е., Стефанова, Ю.. България в международната икономическа специализация. ИК УНСС, 2021, ISBN:978-619-232-497-1, 216
- Dimitrov, M., Tassev, A., Nestorov, N.. CONTRIBUTION OF SMEs TO THE BULGARIAN EXPORT.. Economic Studies (Ikonomicheski Izsledvania), 30, 5, 2021, ISSN:0205-3292, 72-92. SJR (Scopus):0.2 Q3 (Scopus)
- EUR-Lex (2024). *Regulation (EU) 2024/1252 – Critical Raw Materials Act (CRMA)*.
- EUR-Lex (2024). *Regulation (EU) 2024/1689 – Artificial Intelligence Act (AI Act)*.
- EUR-Lex (2024). *Regulation (EU) 2024/1735 – Net-Zero Industry Act (NZIA)*.
- European Commission (2023). *CBAM Implementation and Guidance Documents*.
- European Commission (2024). *The European Green Deal and 2040 Climate Target*. ec.europa.eu
- Goldman, S, Jandan, M., Zhelyazkova, V.. The Bulgarian Banking System and Transition Risks: Stock-Take and Perspective.. VUZF Review, 1, Издателство на ВУЗФ "Св. Григорий Богослов", 2024, ISSN:2534-9228, 3-16
- Goldman, S., Zhelyazkova, V.. Very Low Interest Rate (Even Negative) and Monetary Policy: Midas-VAR Estimation for the Eurozone from 1999Q1 to 2019Q4. VUZF Review, 1, Издателство на ВУЗФ "Св. Григорий Богослов", 2024, ISSN:2534-9228, 43-58
- IMF (2025). *World Economic Outlook, October 2025*.

- Keremidchiev, S.. Politique de promotion des relations commerciales entre la Bulgarie et l’Afrique. Repenser l’Afrique au XXIème siècle, Centre Culturel du Livre, 2021, ISBN:9789920877189, 343-350 Международно академично издателство
- Keremidchiev, Sp., Nedelchev, M.. Foreign Models and Policies for State-owned Enterprises. Economic Thought, XLV, 6, 2020, ISSN:0013-2993, 15-25 Индексирано в ERIH+
- Marinov, E. The Evolution of Global Trade: Challenges and Opportunities in a Transforming World Economy. Proceedings of the XIVth International Conference Challenges in the New Era of Globalization (GLOBERA), 2024, 2024, ISBN:978-973-0-41348-9, 1-13 Международно академично издателство
- Marinov, E., Christova-Balkanska, I.. The economic development of Bulgaria and Romania as EU member countries and their place within the global economy (Икономическото развитие на България и Румъния като държави-членки на ЕС и мястото им в глобалното стопанство). Икономическа мисъл, 3/2019, 2019, ISSN:0013-2993, 112-122 Индексирано в ERIH+ (ERIH Plus)
- Marinov, E.. Free Trade or Protectionism? Trade Barriers and Trade policy of the EU. Сп. Икономическа мисъл, 5/2023, ИИИ-БАН, 2023, ISSN:0013-2993, 507-520 Индексирано в ERIH+ (ERIH Plus)
- Marinov, E.. The Transforming Role of Developing Countries in Global Trade. Journal of Financial and Monetary Economics, 10/2022, Centre of Financial and Monetary Research "Victor Slavescu", 2023, ISSN:2392-9685, 264-275 Международно академично издателство (CEEOL (Central and Eastern European Online Library))
- OECD (2022). *Cross-border Data Flows*. [Cross-border Data Flows | OECD](#)
- OECD (2024). *The Impact of AI on Productivity, Distribution and Growth*. [The impact of Artificial Intelligence on productivity, distribution and growth | OECD](#)
- Opportunities and Prospects for Japan’s Investments in Bulgaria. Икономически изследвания, 1, 2020, ISSN:0205-3292, 3-45. SJR (Scopus):0.2 Q3 (Scopus)
- Paliova I.. EU Policies and Goals of the Green Transition of Bulgaria and Romania for 2030. Journal Global Economic Observer, Vol.11, 2, Institute for World Economy and "Nikolae Titulesco" University of Bucharest, 2023, ISSN:2343 – 9742 (print), 2343 – 9750 (online), 43-48 Международно академично издателство (RePec (Research Papers in Economics))
- Paliova I.. Fiscal Consolidation and Growth Effects of the EU Funding During 2021-2027 in Central and Eastern Europe. – Economic Studies (Ikonomicheski Izsledvania), Vol.33, 4, ERI-BAS, 2024, ISSN:0205-3292, 90-111. SJR (Scopus):0.183 Q3 (Scopus)

- Paliova I.. Public policies for stimulating green energy and innovation: cases of Bulgaria and Romania. International Scientific Conference Proceedings “Challenges of Bulgaria and Romania during the New Economic Reality” – 2021, Economic Research Institute at BAS, 2022, ISBN:(online) 978-954-9313-20-8, 38-46 Национално академично издателство
- Paliova. I. Fiscal Measures for Diffusion of Environmental Technologies. Economic , Regional and Social Challenges in the transition towards a green economy, Paisii Hilendarski University Press, 2021, ISSN:ISBN (print) 978-619-7663-08-2 ISBN (online) 978-619-7663-07-5, 93-106 Национално академично издателство Линк
- Paliova. I. The Changes In The Fiscal Governance In The EU: Implications For Bulgaria And Romania. Proceedings of The International Workshop Changes In The FDI Regulatory Framework And Other Key Economic Issues In The EU: Implications For Bulgaria And Romania, Romanian Academy, Institute For World Economy, ERI-BAS, 2024, ISBN:978-973-0-41325-0, 35-42 Международно академично издателство
- UNCTAD (2024). *World Investment Report 2024*. [World Investment Report 2024: Investment facilitation and digital government | UN Trade and Development \(UNCTAD\)](#)
- WTO (2024). *World Trade Report 2024* [World Trade Report 2024 | WTO iLibrary](#)
- Zhelyazkova, V. Exposure to Climate Transition Risks: Insights from the Bulgarian Banking System in Perspective (2009-2022). Икономическо развитие и политики: реалности и перспективи. Национални и европейски предизвикателства на прехода към зелена икономика, Издателство на БАН "Проф. Марин Дринов", 2024, ISBN:978-619-245-407-4, 183-190
- Zhelyazkova, V., Lazarova, D. (2023). How can open data help banks become greener? In: Conference Proceedings, UNWE, Conference of Young Researchers.

Актуализиран и приет от НС с Протокол № 18 от 19 ноември 2025 г.